

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

Παρουσίαση του κεφαλαίου 10 του βιβλίου "Clinical Klein" του R.D. Hinshelwood

Τίτλος: **Αντιμεταβίβαση** (Countertransference)

Από τη **Μαργαρίτα Πετεινάκη**

Σε αυτό το κεφάλαιο ο Hinshelwood επιχειρεί μια σύντομη παρουσίαση του φαινομένου της αντιμεταβίβασης, όπως αυτό γίνεται θεωρητικά κατανοητό στην κλαϊνική ψυχαναλυτική σχολή και χρησιμοποιείται στην κλινική πρακτική.

Σε μια προσπάθεια να συμβιβάσει την κλασσική φροϋδική θέση, η οποία πρεσβεύει ότι η αντιμεταβίβαση είναι δείγμα των ανεπίλυτων συγκρούσεων του αναλυτή, άρα και δείγμα της αποτυχίας του να μείνει ουδέτερος και συνεπώς εμπόδιο στην αναλυτική διαδικασία, και την θέση που αναπτύχθηκε μετά την δεκαετία του 40, η οποία πρεσβεύει ότι κάθε αντιμεταβιβαστική αντίδραση εμπεριέχει στοιχεία του ψυχισμού του αναλυόμενου και πρέπει να επικοινωνείται αναλόγως, ο Hinshelwood παρουσιάζει την αντιμεταβίβαση στη σύγχρονη κλαϊνική θεωρία σαν μια συνάντηση μεταξύ δύο ασυνειδήτων, μια συνάντηση στην οποία οι εσωτερικοί κόσμοι του αναλυτή και του αναλυόμενου συναντώνται και συνομιλούν.

Σε αντίθεση με τη εικόνα του ουδέτερου αναλυτή, ο ασθενής αναζητά πάντα έναν αναλυτή που να ανταποκρίνεται. Ο Hinshelwood παραθέτει τα λόγια της Bergman Pick (1985), η οποία χρησιμοποιώντας την αναλογία του μωρού και της μητέρας λέει: "Αν υπάρχει ως γενετική προδιάθεση ένα στόμα που να αναζητά μια θηλή, τότε πιστεύω ότι υπάρχει και η ψυχολογική της αναλογία, δηλαδή μία ψυχική κατάσταση η οποία αναζητά μία άλλη ψυχική κατάσταση (δηλ. σε κάποιον άλλον – εν προκειμένω στον αναλυτή)" (σελ.35). Σε αυτή τη συνάντηση λοιπόν, ο στόχος του αναλυτή είναι να ακούσει το περιεχόμενό του λόγου του αναλυόμενου, να συνειδητοποιήσει την συναισθηματική επίδραση που έχει πάνω του και να τα συγκεράσει προκειμένου να προσφέρει μια ουσιαστική ερμηνεία.

Σύμφωνα με τον Hinshelwood, αν ο αναλυτής δεν αναγνωρίσει και δεν εμπεριέξει την αναμενόμενη ή την πραγματική του αντίδραση στην ερμηνεία, και αν η ερμηνεία περιοριστεί στα σύμβολα του περιεχομένου, τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος αυτή να μετατραπεί σε μια εγκεφαλική, επαναλαμβανόμενη και προβλέψιμη διαδικασία, να εκληφθεί ως μια ψυχρή απόρριψη ή και να εγκαταλειφθεί παντελώς. Όσο στείρα μπορεί να αποδειχθεί η μεμονωμένη συμβολική ερμηνεία του περιεχομένου, άλλο τόσο επικίνδυνη, σύμφωνα με τον συγγραφέα, μπορεί να γίνει και μια ερμηνεία βασιζόμενη αποκλειστικά και μόνο στις αντιμεταβιβαστικές αντιδράσεις του αναλυτή, δεδομένου ότι υπάρχει ο κίνδυνος ο αναλυτής να αντιδράσει απλώς «ανθρώπινα», να συγκατατεθεί δηλαδή στη σχάση των

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

αντικείμενων σε καλά ή κακά, αντί να μείνει στην καταθλιπτική θέση, στην οποία τα αντικείμενα είναι ένα επώδυνο μείγμα. Σύμφωνα λοιπόν με τον Hinshelwood η αντιμεταβίβαση δεν είναι απλώς ένα αναπόφευκτο φαινόμενο, δεδομένου ότι οι αναλυτές δεν μπορούν ποτέ να είναι πραγματικά ουδέτεροι, αλλά και χρήσιμο αφού εμπλουτίζει και εμβαθύνει την ερμηνευτική διαδικασία, όταν χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με την συμβολική ερμηνεία του περιεχόμενου.

Προκειμένου να κάνει πιο κατανοητή τη θέση του, ο Hinshelwood παρουσιάζει την θεώρηση του Roger Money-Kyrle (1956) αναφορικά με την αντιμεταβίβαση κατά την οποία μπορούμε να φανταστούμε αυτό φαινόμενο ως το αποτέλεσμα αρμονικών εναλλαγών προβολής και ενδοβολής. Δεδομένου ότι ο ασθενής δεν διηγείται απλώς της εμπειρία του στον αναλυτή αλλά την επικοινωνεί σε αυτόν πιο άμεσα προβάλλοντας τη και δημιουργώντας μια επίδραση σε αυτόν, ο αναλυτής είναι σε θέση να το ενδοβάλλει και έτσι να αποκτήσει πραγματική ενσυναίσθηση για το βίωμα του ασθενή. Ο αναλυτής με άλλα λόγια παίρνει μέσα του, μεταβολίζει και δίνει νέα μορφή σε αυτό που επικοινωνήσε ο θεραπευόμενος. Μέσω του λόγου του, της διαδικασίας δηλαδή της επαναπροβολής, ο αναλυτής επιστρέφει στον αναλυόμενο την αρχική του προβολή μετασχηματισμένη, ο οποίος με τη σειρά του είναι σε θέση είτε να την ενδοβάλλει είτε όχι. Από την πλευρά του ασθενούς ο εσωτερικός του κόσμος αλληλεπιδρά με τον εξωτερικό κόσμο. Αυτό όμως που βρίσκεται στον εξωτερικό κόσμο είναι στην πραγματικότητα ο εσωτερικός κόσμος του αναλυτή. Ο αναλυτής λοιπόν ενδοβάλλει την προβολή του ασθενούς και την επαναπροβάλλει μετασχηματισμένη ώστε ο ασθενής να την ενδοβάλλει εκ νέου και έτσι να προωθηθεί η ικανότητα να κατανοήσει τον εαυτό του. Αυτή είναι η διαδικασία, όταν ο αναλυτής βιώνει μια φυσιολογική μεταβίβαση.

Αν όμως το συναισθηματικό υλικό που προβάλλει ο αναλυόμενος αγγίζει συγκεκριμένες συναισθηματικές δυσκολίες του αναλυτή, τότε ο αναλυτής μπορεί να παγιδευτεί σε οποιοδήποτε σημείο αυτής της κυκλικής διαδικασίας, σύμφωνα πάντα με σκέψη του Money-Kyrle την οποία ακολουθεί και ο Hinshelwood. Είτε δηλαδή στην πρωταρχική φάση της προβολής, αν αυτό που προβάλλει ο ασθενής γίνεται ένα εσωτερικό αντικείμενο που τον βαραίνει και παραμένει στη σκέψη του με μορφή είτε ανησυχίας είτε κάποιας άλλης συναισθηματικής έντασης, είτε στην φάση της επαναπροβολής όταν ο αναλυτής αποβάλλει τόσα από τον νου του που μένει τελικά ο ίδιος άδειος. Σε μια τέτοια περίπτωση είναι σημαντικό να μπορέσει ο αναλυτής να διακρίνει την αναταραχή που έχει προκληθεί μέσα του, τον βαθμό που έχει συντελέσει σε αυτήν ο ασθενής και τον τρόπο που αυτή επιδρά στον ασθενή. Αυτή η διάκριση είναι υψίστης σημασίας αφού μια πλευρά του ασθενή συναντά μια πλευρά του αναλυτή και δημιουργείται μια σύγχυση ταυτότητας, που παίρνει τη μορφή της σύγχυσης στο μυαλό του αναλυτή.

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

Δεδομένου ότι κάθε αναλυτής έχει μέρη του εαυτού του που είναι ευάλωτα και διαθέσιμα στις προβολές των ασθενών, ο Hinshelwood καταλήγει πως είναι αναπόφευκτο κάποιες φορές να ενδώσουμε στα αντιμεταβιβαστικά συναισθήματα και κάποιες φορές να αντιδράσουμε «ανθρώπινα», και όχι ερμηνευτικά, είτε με το να προσφέρουμε μητρική φροντίδα, είτε ανακούφιση, είτε συμβουλές. Σε αυτές τις περιπτώσεις όμως που η αντιμεταβίβαση, η προβολή δηλαδή του ασθενούς, έχει ενδοβληθεί και δεν έχει γίνει αντικείμενο μετασχηματισμού, διαταράσσεται η κατανόηση του ψυχικού κόσμου του ασθενούς και χάνεται μια θεραπευτική ευκαιρία που θα μπορούσε να είχε δημιουργηθεί αν η αντιμεταβίβαση είχε γίνει κατανοητή και είχε χρησιμοποιηθεί ερμηνευτικά σε συνδυασμό με το συμβολική ερμηνεία του περιεχομένου του λόγου του θεραπευόμενου.

Εν κατακλείδι, σε αυτό το κεφάλαιο ο Hinshelwood, παρουσιάζει μια σύντομη αλλά θεωρητικά εμπειριστατωμένη θεώρηση της αντιμεταβίβασης, όπως αυτή γίνεται κατανοητή στη σύγχρονη κλαϊνική ψυχαναλυτική σκέψη και μέσω κλινικών περιστατικών αναδεικνύει τόσο τους τρόπους που η χρήση αυτής μπορεί να εμπλουτίσει την κατανόηση του αναλυτή αναφορικά με την οργάνωση των εσωτερικών αντικειμένων του ασθενούς οδηγώντας τον σε πιο ολοκληρωμένες και εύστοχες ερμηνείες, όσο και τους τρόπους που η αντιμεταβίβαση μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη για την αναλυτική διαδικασία δημιουργώντας σύγχυση στον ψυχισμό του αναλυτή και ωθώντας τον σε «ανθρώπινες» αντιδράσεις. Με αυτό τον τρόπο ο Hinshelwood αναγνωρίζει τους κινδύνους που ενέχει η αντιμεταβίβαση, όπως προτάθηκε αρχικά από τον Freud και υποστηρίχθηκε και από την Klein, αλλά διαφοροποιείται από αυτούς συντασσόμενος με πιο σύγχρονες θεωρήσεις της αντιμεταβίβασης, ως ένα πολύτιμο αναλυτικό εργαλείο, το οποίο όμως θα πρέπει να χρησιμοποιείται προσεκτικά και να τίθεται στην υπηρεσία της ερμηνευτικής διαδικασίας.